

Skolelederforbundet

Skolelederforbundets innspill til referansegruppemøte Fellesskoleutvalget 06.06.25

Fellesskolen står overfor en rekke komplekse utfordringer som påvirkes av økonomiske, demografiske og sosiokulturelle utviklingstrekk i samfunnet. Disse utfordringene får konsekvenser for hvordan fremtidens barnehage og skole skal fungere og videreutvikles, med ledelse som en sentral faktor for å møte omstillingsbehovene.

Sosiokulturelle utfordringer

Mangfoldet i befolkningen, med økende fattigdom, innvandring og bosettingsmønstre, bringer både muligheter og utfordringer for fellesskolen. Innvandring bidrar til kulturell rikdom og nye perspektiver, men også til behovet for økt innsats i integrering og språkopplæring. Sosioøkonomisk ulikhet, som reflekteres i skolen, skaper gap i læringsmuligheter og -resultater. Forventningene til sektor er urimelig høye. Skoleledere må derfor konstant jobbe strategisk for å skape inkluderende læringsmiljøer som ivaretar mangfoldet, samtidig som de sikrer at alle elever får likeverdige forutsetninger for å nå sitt potensial. Dette krever ressurser og målrettet arbeid og relevant kompetanse på alle nivåer. Skolen må samarbeide tett med aktører i lokalsamfunnet for å sikre et robust oppvekstmiljø. Vi venter i skrivende stund på stortingsmelding om sosial utjevning og mobilitet, der samarbeidet om å redusere forskjeller skal skisseres. Vi vet at det beste utgangspunktet for læring og tilhørighet, er gode sosiale og språklige ferdigheter. Grunnlaget for dette legges i barnehagen og i begynneropplæringen. Vi understreker igjen at oppvekst må prioriteres høyt for å være en motvekt til økende individualisme, preget av holdningen «What's in it for me?» Slike holdninger skaper spenninger i skolen, og fører til at skolens felles verdier og overordnet samfunnsoppdrag nedprioriteres til fordel for individuelle behov. For skoleledere innebærer dette et tydelig behov for å styrke skolens evne til å kommunisere sin samfunnsrolle og viktigheten av en fellesskole for både individet og samfunnet som helhet. Samtidig fører informasjonsflommen i sosiale medier til en fragmentert virkelighetsforståelse, hvor fakta ofte utfordres av alternative narrativer. Skolen må derfor intensivere arbeidet med kritisk tenkning og relevant kunnskapsformidling for å fortsatt være en pålitelig kilde til fakta og dannelse. Ferdighetene til å tolke og analysere informasjon må utvikles fra barna er ganske små. Skal vi være relevante, må vi i skolen ha fokus på de verktøy og plattformer barna møter på arenaene utenfor. Her spiller ledere en nøkkelrolle i å etablere en strategisk retning som prioriterer dette arbeidet. Manglende tillit til skoleverket fra foreldre og samfunnet forsterker utfordringene. Mange foreldre opplever en usikkerhet rundt om fellesskolen kan møte barnas behov og fremtidige krav. Skoleledere må derfor ha strukturer og rammer til å arbeide aktivt med å bygge bro mellom skole og hjem for å styrke denne tilliten.

Økonomiske utfordringer

Strammere budsjettammer i kommunene forsterker presset på dimensjoneringen av fellesskolen ytterligere. Kommunene våre gis statlige føringer med krav om kvalitetsheving og nye tiltak som ikke følges opp med tilstrekkelige økonomiske overføringer. Dette er en utfordrende situasjon for ledere, som må gjøre vanskelige prioriteringer mellom å opprettholde kvalitetsnivået i undervisningen og gjennomføringen av nye krav. Resultatet kan ofte være at samarbeid, innovasjon og pedagogisk utvikling settes på vent, mens skolene strever med å dekke grunnleggende behov innenfor de tilgjengelige ressursene.

Effektiviseringskrav og besparelser reduserer ressursene tilgjengelige for undervisning og pedagogisk utvikling. Dette får direkte konsekvenser for kvaliteten og kapasiteten til å møte samfunnets stadig skiftende krav. Ledere må balansere mellom økonomiske begrensninger og det pedagogiske oppdraget, samtidig skal de evne å frigjøre midler til innovasjon og utvikling.

En bekymring Skolelederforbundet ønsker å løfte ekstra, er ressurser og handlingsrom til ledelse. I en presset kommuneøkonomi, settes ledere i skolen til å stadig ta mer undervisning og håndtere administrative oppgaver. Flere og flere kommuner rigger oppvekstsektor slik at rektor leder flere enheter, noe opplæringsloven åpner for i § 17.2. Dette bidrar ikke til helhet og sammenheng i pedagogisk utviklingsarbeid.

Skolelederoppgaven er blitt en meget kompleks oppgave som krever en styringsramme basert på kunnskap om skolens oppgaver og kompetanse. Kompetanse som dekker et utvidet oppdrag, er vesentlig faktor som må adresseres gjennom et nasjonalt krav til utdanningen av skoleledere som dekker hele bredden i oppdraget.

Demografiske utfordringer

Demografiske endringer, som en aldrende befolkning og varierende fødselstall, påvirker behovene og rammefaktorene for barnehage- og skoletilbudet. Vi må dimensjonere enhetene våre med tanke på utfordringene med kompetanse og bemanning som venter. Samtidig øker foreldres forventninger til individuell tilrettelegging og høy akademisk standard, krav som ofte overstiger skolens mandat og ressursrammer. Skoleledere må navigere i dette landskapet ved å utvikle strategier som sikrer både kvalitet og inkludering, samtidig som de tilpasser seg befolkningsmessige trender.

Skole og barnehage er avgjørende for totalberedskapen, ikke bare i unntakstilstand og kriser, men også for fremtidens demokrati og velferdssamfunn. For å innfri formålsparagrafen, overordnet del og mandatet vårt om å motvirke polarisering og utenforskap, må skoleledere få oppdaterte og relevante verktøy for å rigge fellesskapet i skolen. Nasjonale og lokale myndigheter må erkjenne at skolen er et profesjonsfellesskap som må ledes, lærere er ikke nok. Styringsdokumenter som regulerer organiseringen vår må stå i forhold til de styringsdokumenter som definerer mandatet, strukturen må være bærekraftig, både i myndighetsdelegering, økonomi og fysisk organisering.

Konklusjon

For å møte de økonomiske, demografiske og sosiokulturelle utfordringene kreves en aktiv og strategisk ledelse av sektor. Dette innebærer en evne til å bygge tillit, kommunisere skolens samfunnsrolle og samtidig prioritere og navigere i et landskap preget av økonomiske begrensninger, mangel på arbeidskraft og samtidig høyere forventninger. Vi må sikre at fremtidens barnehager og skoler har den kompetanse og bemanning som kreves for å være en arena for læring, inkludering og samfunnsbygging, tilpasset de endrede behovene i samfunnet.

Demografiske endringer, inkludert eldrebølgen og urbanisering, presser velferdssystemet og skolens ressurser, spesielt i distriktene. Den økende individualiseringen i samfunnet svekker følelsen av kollektivt ansvar og utfordrer fellesskolens grunnleggende idé om inkludering. Vi har et sterkt ønske om at dette arbeidet kan bidra til at lokal og nasjonal politikk blir mer langsiktig, vi trenger stabilitet og forutsigbarhet. Vi etterlyser en tverrpolitisk opplæringsplan, som ikke justeres etter valgperioder, der politikken er kunnskapsbasert og anerkjennende. Vi må ha en opplæringssektor som er en attraktiv arbeidsplass, fundamentert på solide, forutsigbare strukturer, lovverk og planer som gir relevant kompetanse til barn, unge og voksne,

Mona Søbyskogen
Nestleder Skolelederforbundet